

УДК 321:303.01

П.В. Бульдович

РИНКОВІ ЗАСНОВКИ НЕОІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ПІДХОДУ В ПОЛІТИЧНІЙ НАУЦІ

У статті аналізуються методологічні засновки неоінституціонального підходу в сучасній політичній науці, які за своїм змістом спираються на ринкові інтерпретації політики. Окремо розглянуто кожен із принципів – методологічний індивідуалізм, модель «економічної людини» та підхід до діяльності як обміну. Автор доходить висновку, що ці принципи слугують не лише методологічною основою для нового інституціоналізму, а й дозволяють обґрунтувати практичну необхідність суспільних інститутів.

Ключові слова: неоінституціоналізм, методологічний індивідуалізм, економічна людина, обмін, ринок.

Неоінституціональний підхід об'єднує множину наукових дослідницьких програм, які доволі складно виокремити в одну цілісну теорію, тим більше, що ці програми використовуються різними науками – соціологією, політологією, економічною теорією тощо – для вирішення притаманних їм завдань. Така строкатість нового інституціоналізму дозволяє говорити про згаданий підхід радше як про певну схему для аналізу наукових проблем, засновану на взаємоузгоджених принципах сучасної ліберальної політичної філософії, тобто ідентифікувати неоінституціоналізм в якості методологічного інструментарію для вирішення конкретних завдань у конкретних сферах предметного знання.

Окремі аспекти методологічного підґрунтя нової інституціональної парадигми висвітлені в роботах П. ДіМажіо [3], Дж. Марча та Й. Олсена [4], Д. Норта [12], Дж. Б'юкенена [8,9], Р. Коуза [2], А. Алчіяна [1], В. Полтеровича [13] тощо. Серед вітчизняних науковців цю проблематику частково зачіпають роботи А. Колодій [11], В. Андрусіва [7], А. Романюка та ін..

Неоінституціоналізм виник як реакція на крайнощі холістичної та атомістичної, або соціально-детерміністської та індивідуалістичної перспектив у науці. В політології ця поляризація унаочнена в апеляції до примату формально-правових інститутів у суспільному житті (традиційний інституціоналізм) або в наголосі на виключній ролі індивідуальної поведінки в соціально-політичних процесах (біхевіоралізм, теорія раціонального вибору). Труднощі, з якими зіштовхнулися прихильники обох напрямів, мотивували розробку нових методів з більш високим рівнем пояснювального потенціалу.

Так, на відміну від традиційного інституціоналізму, в межах якого інститути тлумачилися як самодостатні утворення, що повністю детермінують індивідуальну поведінку, в неоінституціоналізмі вихідною точкою аналізу є саме індивід з набором його потреб, інтересів та мотивів. Водночас індивідуальна поведінка завжди реалізується в рамках можливостей, заданих інституціональною структурою суспільства, тобто інститути задають структуру стимулів індивідуальної поведінки. Ця обставина відрізняє неоінституціоналістів вже від послідовників традиції біхевіоралізму, в чиєму аналізі інституціональна змінна практично ігнорувалася. Тому не дивно, що девізом неоінституціонального підходу стало, на перший погляд, тривіальне висловлювання: «Інститути мають значення» (Institutions matters) [4, p. 736].

Головною новацією нового інституціоналізму є інтерпретація інститутів як «правил гри», створюваних і змінюваних індивідами задля координації своїх дій у процесі досягнення власних цілей. Таке визначення дозволяє включити до аналізу не лише формальні інститути на кшталт офіційних правових норм, органів державної влади та інших інституцій публічної політики, а й всі неформальні установа, такі як традиції, кодекси поведінки, звичаєві умовності тощо. За такого підходу у фокусі уваги неоінституціоналістів, по суті, опиняється вся культура, що значно розширює евристичні можливості цього методу, але водночас ускладнює сам аналіз. Загалом же призначення інститутів у суспільстві полягає в зменшенні невизначеності шляхом встановлення стійкої (хоч і не обов'язково ефективної) структури взаємодії між людьми [12, р. 21].

Своєю чергою, для того, щоб зрозуміти, що таке «невизначеність» у нашому контексті та яка її роль в конституюванні інститутів, необхідно увиразнити ті засадничі принципи неоінституціоналізму, на яких базується весь поняттєвий апарат цього методологічного підходу.

Неоінституціональний метод потрапив до пізнавального інструментарію сучасної політології внаслідок методологічного експансіонізму економічної науки на інші сфери предметного знання. Звідси й специфічні ринкові засновки неоінституціоналізму: 1) методологічний індивідуалізм; 2) концепція «економічної людини» та 3) розуміння діяльності, в тому числі політичної, як обміну [8]. Проте це зовсім не означає, що прихильники даного підходу ототожнюють політику з економікою і розглядають політичні феномени виключно крізь призму ринкових законів і механізмів.

Методологічний індивідуалізм є базовим принципом нового інституціоналізму, що передбачає пояснення суспільних явищ в термінах індивідуальної поведінки [10, р. 70]. Цей принцип сформульований представником австрійської школи економіки К. Менгером, і вперше детально описаний Й. Шумпетером [6]. Як відзначає Автономов, принцип методологічного індивідуалізму в соціальних науках є дечим більшим, ніж простою робочою гіпотезою: почасти це складова частина ліберального символу віри, успадкована від англійської класичної школи, в межах якої велика цінність надається особистій свободі і незалежності від зовнішніх впливів [6]. В класичній версії цієї атомістичної візії індивід є неподільним об'єктом аналізу, тобто все, що відбувається «всередині» нього – походження мотивів, когнітивні проблеми, зміна смаків і суб'єктивних преференцій – виноситься за дужки. Фундаментальна ідея такого припущення полягає у звільненні індивіда від диктату будь-яких надіндивідуальних сутностей на зразок суспільного блага чи колективної волі, у запереченні реального існування будь-яких колективних цілей спільноти, якщо їх досягнення позбавляє окремих індивідів можливості задовольняти свої конкретні інтереси і потреби. К. Віксель увиразнив наведене міркування у такий спосіб: «Якщо корисність для кожного окремого громадянина дорівнює нулю, то сукупна корисність для всіх членів суспільства дорівнюватиме тільки нулю і нічому іншому» [8]. Інакше кажучи, не існує ніяких телеологій, що мають автономний характер по відношенню до телеологій конкретних індивідів; держава, закони, традиції не наділені своїми власними цілями, а є всього лише механізмами, засобами реалізації індивідуальних цільових функцій. Індивіди, і ніхто крім індивідів, визначають, встановлюють і змінюють модальності цих механізмів у ході складних і тривалих інкрементних процесів, якими є процеси інституціональних змін.

Водночас заперечення реальності і детермінуючої сили надіндивідуальних феноменів не означає, що методологічний індивідуалізм постулює існування відособлених і самодостатніх індивідів замість того, щоб визнавати їх природу і характер цілком обумовленими їх буттям у суспільстві [14]. «Істинний індивідуалізм, -

наголошує Ф. Хайек, - це, передусім, теорія суспільства, спроба зрозуміти сили, які визначають суспільне життя людини, і тільки потім – ряд політичних максим, виведених із подібного уявлення про суспільство» [14, р. 27]. Головне твердження індивідуалізму, за Хайєком, полягає в тому, що не існує іншого шляху до пояснення соціальних феноменів, окрім як через наше розуміння індивідуальних дій, направлених на інших людей і таких, що витікають з їх очікуваної поведінки [14, р. 27]. Звісно, подібні міркування супроводжуються певними уявленнями про природу людини, яка в ліберальній системі координат вважається недосконалою і порочною, тому проектувати суспільство високих моральних чеснот за таких умов – не що інше, як суперечити реальності. Більш доречно, на думку апологетів методологічного індивідуалізму, сконструювати таку систему інститутів, які б спонукали людину з її недоліками, власним вибором і мотивами, що направляють її типову поведінку, вносити максимально можливий внесок в задоволення потреб всіх інших. Індивід найбільше мотивований, а значить, і найбільш ефективний в діяльності тоді, коли задовольняє власні потреби, тож завдання інститутів полягає в тому, щоб «невидимою рукою» спрямовувати таку егоїстичну діяльність на користь інших настільки, наскільки це можливо. У такий спосіб індивідуальне і суспільне приводяться якщо не в гармонію, то принаймні в несуперечність.

З точки зору практичного досвіду і здорового глузду постулати методологічного індивідуалізму виглядають доволі вичерпними та послідовними. Однак спрямованість інститутів на максимальне задоволення індивідуальних цілей ще не означає, що інститути можна вичерпно пояснити, виходячи з них. Так чи інакше, твердження атомістів про те, що всі соціальні феномени можуть бути пояснені виключно через поведінку індивідів, є слушним хіба що в буквальному фізичному сенсі. Інститути дійсно не існують як щось автономне у фізичному розумінні, як речі. В такому аспекті буттям наділені лише індивіди. Але індивідуальна поведінка набуває визначеності виключно через вплив інститутів, які в цьому сенсі є автономними і реальними. Індивіди, звісно, можуть змінювати форму і навіть зміст інститутів, однак вони не можуть від них відмовитися, бо це унеможливить буття кожного з них окремо. Інститути як правила гри ніколи не є безумовними, але як модальність зв'язку, що уможливорює комунікацію, вони є достатньою і необхідною умовою існування індивіда в суспільстві. Іншими словами, люди спроможні як завгодно модифікувати «правила гри» у своїх інтересах (в цьому аспекті інститути не є субстанційними), але альтернативи дотриманню правил гри як таких вони не мають. І в цьому сенсі неоінституціоналізм спирається на апріорі соціального індивіда, який не може обирати між своєю соціальністю і не соціальністю.

Позаяк індивід визнається головною детермінантою соціальних процесів, виникає потреба операціоналізувати його поведінку, тобто зробити її придатною для адекватного наукового аналізу. Науковий підхід до опису і прогнозування людської поведінки вимагає від суспільних наук її узагальнення, типізації. На практиці це виявляється у використанні певної поведінкової гіпотези, яка передбачає спрощене уявлення про людську природу. Ця гіпотеза, або модель, є не предметом вивчення, а інструментом дослідження, елементом методу відповідної теорії. У нашому випадку мова йде про модель так званої «економічної людини». Субстратом останньої прийнято вважати три групи чинників: цілі індивіда, засоби їх досягнення (матеріальні та ідеальні), а також інформацію (знання), завдяки якій засоби ведуть до реалізації цілей [6]. Базова функція економічної людини – максимізація власної вигоди, що має суб'єктивну цінність для індивіда. При цьому в даному типі аналізу зміст цілей, суб'єктивних преференцій та мотивів не береться до уваги, натомість значення має лише спосіб, у який індивіди досягають поставлених цілей. «Ця готовність виходити із преференцій будь-якого змісту

як даності дозволяє застосовувати економічний аналіз до будь-якої людської поведінки і дає економічній теорії підстави претендувати на титул універсальної соціальної науки» [6].

Хоч єдиної загальноприйнятої моделі економічної людини з фіксованим набором параметрів у науці не існує, все ж можна виокремити ряд атрибутів, які науковці найчастіше приписують цій моделі. По-перше, економічна людина діє в ситуації обмежених ресурсів, а отже, не може задовольнити всі свої потреби, що вимагає від неї робити вибір. По-друге, індивіди весь час зіштовхуються з однаковими ситуаціями вибору або з послідовністю альтернатив, схожих одна на одну. По-третє, індивіди мають стійкі преференції, і тому оцінюють результати індивідуального вибору, виходячи зі стійких критеріїв. По-четверте, економічній людині властива здатність оцінювати можливі для неї варіанти вибору з точки зору того, наскільки їх результати відповідають її преференціям. По-п'яте, вибираючи, економічна людина керується власними інтересами (а не перевагами її контрагентів, соціальними традиціями, нормами і т.п.), які можуть включати і добробут інших людей. По-шосте, інформація, якою розпоряджається індивід, як правило, є обмеженою, - йому відомі далеко не всі доступні варіанти дії, а також результати відомих варіантів, - і не змінюється сама по собі. Отримання додаткової інформації вимагає додаткових витрат. Нарешті, вибір економічної людини є раціональним в тому сенсі, що із відомих альтернатив обирається та, яка згідно з думкою або очікуваннями індивіда найбільше відповідатиме його преференціям, або максимізуватиме його цільову функцію. Передумова максимізації цільової функції означає тільки те, що люди вибирають альтернативи, яким віддають переваги, - ця передумова просто встановлює зв'язок між упорядкованими преференціями і актом вибору чи дією. Враховуючи неповноту інформації, економічна людина може помилятися, але лише випадково, а не систематично. Насамкінець, слід зауважити, що в ході еволюції наукових підходів модель економічної людини змінювалася, і деякі параметри, зокрема безумовний егоїзм, повнота інформації, миттєва реакція, були викреслені з числа її обов'язкових елементів [6].

Проте якщо беззмістовність такого аналізу є задовільною для програми більшості економічних досліджень в рамках неокласичного мейнстріму, то пояснити процес інституціональних змін практично неможливо без урахування впливу тих чинників, які не цікавлять економістів. Для того, щоб розглянути недоліки моделі економічної людини і пов'язаної з нею теорії раціонального вибору стосовно проблеми інститутів, Д. Норт пропонує зупинитися на двох особливих аспектах людської поведінки: 1) мотивації; 2) розшифровці інформації про оточуючий світ. Дослідник наголошує, що людська поведінка значно складніша тієї, котру економісти описують у своїх моделях, які спираються на функцію індивідуальної корисності. «В багатьох випадках слід говорити не тільки про максимізацію власної вигоди, але й про альтруїзм і самообмеження, які радикально впливають на результати індивідуального вибору. ...Крім того, люди сприймають зовнішній світ шляхом переробки інформації за допомогою перед-існуючих ментальних конструкцій, що забезпечують розуміння оточуючого і вирішення поточних проблем» [12, р. 37]. Тобто Норт розширює рамки аналізу, беручи до уваги той факт, що егоїстичну або альтруїстичну поведінку індивіда до певної міри формують також окремі ідеї, ідеологічні цінності та догми, які й складають зміст згадуваних «перед-існуючих ментальних конструкцій». Це дозволило якщо не пояснити механізми мотивації поведінки, то принаймні ідентифікувати її джерела. Понад те, визначаючи інститути як рутинізовані алгоритми поведінки, що дозволяють індивідам швидко приймати рішення у типових ситуаціях, Норт звертає увагу на труднощі, з якими люди зіштовхуються, коли мають справу з нетиповими ситуаціями. За умов, коли обставини вибору виходять за рамки особистого досвіду і

стосуються неповторюваної взаємодії зі світом, невизначеність результатів зростає, а це, своєю чергою, перетворює діяльність на малоефективну або взагалі неможливу.

Г. Саймон удокладнює цю проблему, звертаючись до когнітивних аспектів людської поведінки. Він наполягає, що коли індивід сприймає світ таким, яким він є насправді, і якщо йому властива необмежена здатність проводити обчислення і розрахунки, то ми можемо передбачити вибір раціонального індивіда, виходячи виключно з наших знань про реальний світ, і нам зовсім не обов'язково знати, як індивід сприймає світ і як виробляє рішення. Але якщо ми приймаємо постулат обмеженості індивідуальних знань, то маємо розмежовувати реальний світ і його сприйняття з боку індивіда. Таким чином, якщо в типовій моделі економічної людини раціональний індивід завжди продукує об'єктивні і найкращі з точки зору заданої функції корисності рішення в ході вибору, то індивід з обмеженою раціональністю відтворює такий процес прийняття рішень, що є розумним і адекватним з точки зору доступного індивіду знання і методів розрахунку [5, р. 210-211]. Такий підхід пояснює, чому ідеологія, заснована на суб'єктивному сприйнятті реальності, має вирішальне значення для людського вибору. Оперування поняттями складності і неповноти інформації, яку люди намагаються «розшифрувати навпамацки», дозволяє Саймону звернути увагу на необхідність стійких стереотипів людської взаємодії для того, щоб справлятися з цією складністю, а також зробити припущення, що ці стійкі взаємодії, які Норт називає інститутами, можуть бути доволі неадекватними, неефективними чи неоптимальними [12, р. 41].

Передумова власного інтересу в неоінституціоналізмі зумовлює трактування діяльності як обміну. Індивід, який робить вибір, ототожнює свої інтереси з товарами, які мають для нього суб'єктивну цінність. Як зазначає Дж. Б'юкенен, така поведінка характерна не лише для ринку, але й для політики. «Ринки – це інститути обміну: люди йдуть на ринок для того, щоб обміняти одну річ на іншу, однак не для того, аби отримати деякі суспільні результати, окрім торгівлі чи задоволення власних інтересів» [8]. На думку дослідника, «застосування концепції обміну до політики підважує розповсюджену філософську хибу, начебто люди беруть участь у політичній діяльності, керуючись загальним прагненням до пошуку добра, справедливості й краси, причому ці ідеали не залежать від звичаєвих цінностей самих учасників і не завжди характерні для їх власної поведінки. В світлі ідеалістичної філософії політика вважалася всього лише інструментом для досягнення цих великих цілей» [8].

Згідно з позицією К. Вікселя, головна різниця між ринком і політичною системою не у відмінних типах цінностей та інтересів людей, а в умовах, в яких вони сповідують свої різноманітні переконання. Політика – це складна система обміну між індивідами, в якій останні колективно прагнуть досягнення своїх приватних цілей, позаяк не можуть реалізувати їх з допомогою звичайного ринкового обміну. В політиці також немає інших інтересів, крім індивідуальних. «На ринку люди обмінюють яблука на апельсини, а в політиці – погоджуються платити податки в обмін на блага, необхідні всім і кожному: від місцевої пожежної охорони до суду». Завдання політики, яка відрізняється від ринку хіба що структурно, відтак, полягає в тому, щоб виробити такі загальні правила гри, які б могли забезпечити максимальне задоволення інтересів кожного індивіда з урахуванням їх множинності і навіть конфліктності в суспільстві. Отже, умовою можливості реалізації партикулярних функцій корисності є звернення до політики як сфери консенсусного установлення загальних правил взаємодії між людьми. Адже реалізувати стратегії максимізації індивідуальної вигоди в рамках заданої інституціональної структури дуже часто виявляється просто неможливо.

Таким чином, проаналізовані ринкові засновки неоінституціонального підходу в політичній науці, по суті, є не лише принципами, на які ця методологічна парадигма

спирається, а водночас і засобами раціональної легітимації інститутів у сучасних ліберальних суспільствах.

Список використаних джерел

1. Alchian A. Uncertainty, Evolution and Economic Theory / A. Alchian // Journal of Political Economy. – 1950. - Vol. 58, № 3. – P. 211-221.
2. Coase R. H. The new institutional economics / R. H Coase // The American Economic Review. – 1998. - Vol. 88, № 2. – P. 72-74.
3. Powell W. The New Institutionalism in Organizational Analysis / W. Powell, P. DiMaggio. – Chicago : University of Chicago Press, 1991. – P. 1-38.
4. March J. G. The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life / J. G. March, J. Olsen // American Political Science Review. – 1984. – Vol. 78, № 3. – P. 734-749.
5. Simon H. Rationality in Psychology and Economics / H. Simon // Rational choice: The contrast between economics and psychology / R. M. Hogarth, M. W Reder (eds.). – Chicago : The University of Chicago Press, 1987. – 332 p.
6. Автономов В. С. Модель человека в экономической теории и других социальных науках [Электронный ресурс] / В. Автономов // Режим доступа : <http://ecsocman.hse.ru/data/628/639/1219/003Avtonomov.pdf> ; Avtonomov V. S. Model cheloveka v ekonomicheskoy teorii i drugikh sotsialnykh naukakh [Elektronnyy resurs] / V. Avtonomov // Режим доступа : <http://ecsocman.hse.ru/data/628/639/1219/003Avtonomov.pdf>
7. Андрусів В. В. Інституційний інтерес: виникнення та стратегічне значення [Електронний ресурс] / В. В. Андрусів // Стратегічні пріоритети. – 2006. – № 1. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/Strateg_pr/1/1-3.pdf ; Andrusiv V. V. Instytutsiinyi interes: vynyknennia ta stratehichne znachennia [Elektronnyi resurs] / V. V. Andrusiv // Stratehichni priorytety. – 2006. – № 1. – Rezhym dostupu : http://www.niss.gov.ua/Strateg_pr/1/1-3.pdf
8. Бьюкенен Дж. Конституция экономической политики [Электронный ресурс] / Дж. Бьюкенен // Режим доступа : http://www.lukyanenko.at.ua/_ld/1/114____.pdf ; Byukenen Dzh. Konstitutsiya ekonomicheskoy politiki [Elektronnyy resurs] / Dzh. Byukenen // Rezhim dostupa : http://www.lukyanenko.at.ua/_ld/1/114____.pdf
9. Бьюкенен Дж. Расчет согласия. Логические основания конституционной демократии / Дж. Бьюкенен, Г. Таллок // Бьюкенен Дж. Сочинения / Дж. Бьюкенен.- Москва : Таурс Альфа, 1997. – С. 31-206 ; Byukenen Dzh. Raschet soglasiya. Logicheskie osnovaniya konstitutsionnoy demokratii / Dzh. Byukenen, G. Tallok // Byukenen Dzh. Sochineniya / Dzh. Byukenen.- Moskva : Tauris Alfa, 1997. – S. 31-206.
10. Кирдина С. Г. Методологический индивидуализм и методологический институционализм / С. Г. Кирдина // Вопросы экономики. – 2013. - № 10. – С. 66-89 ; Kirdina S. G. Metodologicheskii individualizm i metodologicheskii institutsionalizm / S. G. Kirdina // Voprosy ekonomiki. – 2013. - № 10. – S. 66-89.
11. Колодій А. Ф. Неоінституціоналізм та його пізнавальні можливості в політичних дослідженнях / А. Ф. Колодій // Вісник Львівського університету: Серія Філософсько-політологічні студії. – 2010. - Вип. 1. – С. 60-70 ; Kolodii A.F. Neoinstituttsionalizm ta yoho piznavalni mozhlyvosti v politychnykh doslidzhenniakh / A.F. Kolodii // Visnyk Lvivskoho universytetu: Seriya Filosofsko-politologichni studii. – 2010. – Vyp. 1. – S. 60-70.
12. Норт Д. Институты, институциональные изменения и функционирование экономики / Д. Норт. – Москва : Фонд экономической книги «Начала», 1997. – 180 с. ; Nort D. Instituty, institutsionalnye izmeneniya i funktsionirovanie ekonomiki / D. Nort. – Moskva : Fond ekonomicheskoy knigi «Nachala», 1997. – 180 с.

13. Полтерович В. М. Институциональные ловушки и экономические реформы / В.М. Полтерович. – Москва : ЦЭМИ РАН и РЭШ, 1999. – 37 с. ; Polterovich V. M. Institutsionalnye lovushki i ekonomicheskie reformy / V. M. Polterovich. – Moskva : TsEMI RAN i RESh, 1999. – 37 s.

14. Хайек Ф. Индивидуализм и экономический порядок / Ф. Хайек. – Москва : Изграф, 2001. – 256 с. ; Khayek F. Individualizm i ekonomicheskiy poryadok / F. Khayek. – Moskva : Izograf, 2001. – 256 s.

Стаття надійшла до редакції 10.10.2016 р.

P. Buldovych

MARKET PRINCIPLES OF THE NEO-INSTITUTIONAL APPROACH IN POLITICAL SCIENCE

This article analyzes the methodological premise of neo-institutional approach in modern political science, which based on the market interpretation of policy. It is alleged that the main innovation of the new institutionalism is the interpretation of institutions as «game rules» created and changed by individuals to coordinate their actions in achieving their goals. The appointment of institutions in society is to reduce uncertainty by establishing a stable (but not necessarily efficient) structure interaction between people.

Author focuses attention on the fact that neo-institutional method was in the cognitive tools of modern political science because of methodological expansionism of economics to other areas of subject knowledge. This explains the specific market premises of neo-institutionalism: 1) the methodological individualism; 2) the concept of «economic person» and 3) understanding of the activities, including political, as exchange.

Author regards the methodological individualism as a basic principle of neo-institutionalism that provides an explanation of social phenomena in the terms of individual behavior. However, the author shows that in fact neo-institutionalism appeals to social individual because people are able to modify the «rules of the game» as they want in own interests, but alternative of compliance with rules as such they don't have. The model of «economic person» is analyzed in terms of bounded rationality of the person, complexity and incompleteness of information, which human uses in decision-making, and based on the impact of ideas, dogmas and ideological values on the person motivation. Overcoming the uncertainty, arising from the complexity and incompleteness of information, justifies the need of persistent stereotypes of human behavior, such as institutions. Finally, the dominance of the «economic person`s» private interest makes interpretation of activity as exchange. Applying the concept of exchange to the policy sets the task for last one to develop such general rules, that could provide maximum satisfaction of the interests of each individual based on their multiplicity and even conflictness in society. After all, during the economic market exchange this problem cannot be solved.

The author concludes that the analyzed market premise of neo-institutional approach in political science, in fact, is not only the principles on which this methodological paradigm is based, but at the same time rational means of legitimizing institutions in modern liberal societies.

Key words: neo-institutionalism, methodological individualism, economic person, market exchange.